

OŠ Ljudski vrt Ptuj, Podružnica Grajena

VURBERK – MESTO TISOČERIH ZGODB

Avtorica : Iva Kampl

Mentor : Aljaž Selinšek

Ptuj, marec 2012

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju in vsem, ki so mi kakorkoli pomagali pri nastanku raziskovalne naloge Vurberk – mesto tisočerih zgodb.

KAZALO

ZAHVALA	2
POVZETEK	4
1. UVOD	5
2. KAKO NAJ BI NASTAL GRAD VURBERK IN NJEGOVI LASTNIKI	6
3. IZROČILO O KRESNIKU	9
4. RODBINA HERBERSTEIN	10
5. GRAD VURBERK	11
6. TEMAČNA PLAT VURBERKA MED 2. SVETOVNO VOJNO	21
7. RUSKI SANATORIJ	34
8. VURBERK DANES	39
9. ZAKLJUČEK	46
VIRI IN LITERATURA	47

POVZETEK

Raziskovalna naloga bo zajemala celotno zgodovino Vurberka in življenje na njem. V njej bom predstavila njegovo mitološko stran in zgodbe od nastanka gradu. Tako se bom dotaknila nastajanja gradu, vseh rodbin, ki so na njem živele, sanatorija za pljučne bolnike in vojne. V okviru slednje bom predstavila tematsko plat, ki zajema umore vojakov, s poudarkom na 20. stoletju. Prav tako se bom grada Vurberk dotaknila takšnega kot je danes in s tem povezala današnje dogajanje na njem. Zraven tega bom opravila še intervjuje s preživelimi, ki so bili povezani z gradom (delali so v sanatoriju, oskrbovali živino, živeli v vasici pod gradom). V ospredju bom predstavila še zgodbo o umoru ameriškega pilota in jo podrobneje raziskala in opisala.

1. UVOD

V tej raziskovalni nalogi bom predstavila grad Vurberk na drugačen način. Nisem se osredotočila na politične teme in gospodarstvo, temveč sem ga predstavila predvsem iz vidika ljudi, ki so delali in živeli na gradu ter v okolici Vurberka.

Hotela sem izvedeti kako so ga doživljali oni in kaj jim je kot tak pomenil. Zato pri mojem delu veliko metodološko vlogo predstavljajo ustni viri, pri izdelavi naloge pa sem uporabila tudi pisne vire, vključno tiste iz osebnih arhivov udeležencev.

Naj pa še dodam, da obstaja sicer kar nekaj resnih del, ki obravnavajo Vurberk, a se še nihče ni lotil te tematike s tem metodološkim prijemom.

2. KAKO NAJ BI NASTAL GRAD VURBERK IN NJEGOVI LASTNIKI

Vsak kraj in vsaka pokrajina imata svojo osebnost ali simbolično vsebino, zato krajev in pokrajin ni preprosto menjati ali zamenjevati med sabo. Vrednote pokrajine pa se ujemajo z mitološkimi vsebinami.

Po ljudski pripovedi naj bi stavbo gradili na bližnjem hribu (to je Grmada, ki je visoka 460 metrov), ponoči pa je kamenje na nepojasnen način bilo preneseno na nižji vrh Vurberk (427 metrov):

» Kolikor kamenja so podnevi na Grmado spravili, toliko so ga drugo jutro na onem bregu našli. Pravijo, da je hudi duh kamenje na oni breg nosil. Potem so morali grad na onembregu postaviti.«

Vir: (F.Č., Pravljica o Vurbergu in tamošnjem Kresniku, Popotnik 5, str. 11.)

Slika 1: Pot, ki vodi na grmado, kjer so prvotno hoteli zidati grad Vurberk. (Vir: Osebni arhiv)

Slika 2: Tabla pod gradom (Vir: Osebni arhiv)

Ta pripoved nam želi pokazati posvečenost izbrane lokacije. Ljudje takšnih prostorov niso mogli izbrati po svoji volji, pač pa so morali upoštevati božja znamenja.

Grad Vurberk stoji na strmem pobočju nad Dravo, z njega pa imamo širok razgled preko Dravskega polja. Vidna je tudi cerkev na Ptujski gori, s katero je grad zgodovinsko ter simbolično zelo povezan. Zveza Ptujске gore z gradom Vurberk je vsebovana v legendi o hčerki nekega vurberskega graščaka, ki se ji je na čudežen način vrnil vid in na mestu, kjer je prvič zagledala svetlobo (to je mesto, kjer stoji danes Ptujška gora), naj bi zgradili zahvalno cerkev. Takšnih povezavgradu z okolico je še mnogo.

Kljub zgodovinskim in nadnaravnim povezavam med cerkvama na Ptujski gori in Vurberku je med njima trajal tudi boj za primat, kar nam kaže legenda o Ptujski gori. V njej je mogoče slutiti tudi čustvene dileme tedanjega časa:

» Ko še ni bilo cerkve na Ptujski gori in ne na Vurberku, je delo prevzel neki mojster, ki je obljubil, da bo naredil obe stavbi. Ker je imel zelo sposobnega pomočnika, je postavitev cerkve device Marije na Vurberku porepustil njemu. Ker sta bila oba marljiva gradbenika, sta bili tudi obe cerkvi izgotovljeni skoraj ob istem času. Ljudje, ki so si ogledali cerkvi, so trdili, da je tista na Vurberku lepša od ptujskogorske. Ko je mojster to slišal, je postal jezen in žalosten; povzpel se je na zvonik svoje cerkve in skočil z njega s klicem : »Marija! Če ti nisem postavil dobre cerkve, me kaznuj!« in glej čudež, nič žalega se mu ni zgodilo, le kamen, na katerega je skočil, se je vdrl v zemljo kot vosek. Kasneje, ko je svet postal neveren, se je vdrtina spet izravnala. Tako naj bi Marija pokazala, da ji je bila cerkev na Ptujski gori najljubša.«

(Vir: Z. Šmitek – Zmajsko seme : topografija slovenskega izročila o Kresniku)

Po zgodovinskih virih velja Vurberk za enega najstarejših gradov v Sloveniji. Izvira iz 12. stoletja, prvič pa se je omenjal 4. junija 1238 pod imenom Wrumberch, bil pa je last salzburških nadškofov in tedanjih upraviteljev, koroških plemičev Hollenburgov, ki so imeli v grbu zmaja. Ime gradu tako izhaja iz plemiškega grba s podobo zmaja (namreč pomeni v nemščini črv, pravljlična kača -zmaj, ki je upodobljen tudi v grbu vurberških lastnikov), ali pa iz starejšega izročila.

V nemškem predelu Evrope poznamo sorodna imena krajev : Worms, Wurmlingen, Wormingsford itd.

V več stoletni zgodovini je grad v Vurberku menjal številne lastnike :

- **Amelrik Hollemburški**
- **Hartnid I. Ptujski**
- **rodbina Stubenberg**
- **rodbina Attems**
- **rodbina Herberstein**

Leta 1441 je grad prešel v roke rodbine **Stubenberg**, ki ga je v svoji lasti obdržala 175 let. Od leta 1616, ko je takratni lastnik Jurij **Stubenberški** grad prodal in se preselil v nemške dežele, do leta 1715 so se lastniki gradu pogosto menjavali.

Od leta 1639 do 1715 so grad imeli v lasti grofje **Herbersteini**. Leta 1715 se je v njihovo rodbino priženil grof Ignacij Marija Attems. Attemsi so bili lastniki vurberškega gradu vse do leta 1885, ko ga je grof Friderik Attems prodal veleposestniku in dvornemu trgovcu z vinom Francu Leidenfrostu. S tem je grad prešel v meščanske roke.

Leta 1907 ga je od Leidenfrostove hčerke Karoline Troll kupil grof **Jožef Herberstein**. Herbersteini so ostali njegovi lastniki vse do konca druge svetovne vojne.

(Vir: J. Koropec – Srednjeveški Vurberg)

3. IZROČILO O KRESNIKU

Slovenska pričevanja o Kresniku izvirajo predvsem iz obredne in mitološke tradicije. V nekaterih se junak kaže kot kraljevič iz ljudskih pesmi, ki pride po eno od kresovalk, ki kurijo praznični kresni ogenj in prepevajo spet v drugih, v mitološki in prozni tradiciji pa nastopa kot zmajeborec – takšno je tudi »Vurberško izročilo o Kresniku«.

O Vurberku so govorile različne ljudske pripovedi, ki so hrib in grad opisovale kot davno bivališče polbožanskega mladega junaka Kresnika in njegove sestre Vesine ali Alenčice.

»O nekdanji veličini vurberškega gradu pripoveduje mnogo virov. Po slovenski ljudski pripovedki naj bi se v gradu rodil Kresnik. Zaljublil se je v hčer kačje kraljice. V njen dvor se je pritihotapil kot palček, ponoči pa se je spremenil v junaka in ugrabil kraljično. Ko je kačji kralj to izvedel, je za Kresnikom poslal kačjega zmaja. Ta se je ovil okrog vurberškega gradu, da ni mogel nihče niti ven niti noter. Kraljična, ki je bivala v gradu, je bila ujeta. Kresnik, ki se je vrnil na dan svetega Jurija, je v roke vzел meč in se postavil na zmaja. Med njima se je vnel hud boj. Kresnik je naposled zmaja z mečem udaril po glavi, da je ta padel na tla, in ga vrgel v globok studenec, kjer ga je priklenil z debelo verigo. Nato se je poročil s kraljično Vesino in živela sta srečno do konca svojih dni.«

Vir: (Kamra – Grad Vurberk s sanatorijem,

<http://www.kamra.si/Default.aspx?region=7&module=5&id=1345>)

Poreklo Kresnika in njegov videz : bil je mlad kraljevič, povezan z ognjem, svetlobo in rodovitnostjo, bil je rojen z konjskimi odtisi kopit. Kresnik je prebival na gori, kjer je ob vodnjaku raslo drevo z zlatimi jabolki, ki so prinašala zdravje, srečo in bogastvo. Po nebu se je vozil v zlato kočiji s konjsko vprego, znal se je spreminjati v vse stvari in živali. Varoval ga je pes čuvaj s štirimi očmi. Pred spopadi si je nadel kamnito obleko.

Kresnikovo poslanstvo : malokdaj je bil doma, saj je skrbel predvsem za zaščito svojega kraljestva pred kačo kraljico, kačjim kraljem. Ob kresnikovi zmagi sta se z neba vsula dež ali zlata pšenica. Preprečeval je točo in zagotavljal je dobro letino.

Kresnikova dejanja : ugrabitev zlate krone, rešitev gradu pred kačo, rešitev žene Alenčice, spopad z kačo

(Vir : Zmago Šmitek – Zmajsko seme : topografija slovenskega izročila o Kresniku)

4. RODBINA HERBERSTEIN

Rodbina Herberstein je bivala na slovenskem ozemlju že med 15. in 20. stoletjem.

Po 2. svetovni vojni pa so se Herbersteini umaknili iz ozemlja Slovenije, kjer so imeli v lasti veliko gradov. Med njimi so bili: Vurberški grad, grad Ormož, Dvorec Dornava, grad Podsreda itd.

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Herbersteini>)

Slika 3: Grb rodbine Herberstein (Vir :<http://sl.wikipedia.org/wiki/Herbersteini>)

5. GRAD VURBERK

Danes si ob pogledu na žalostne ostanke gradu le s težavo predstavljamo njegovo veličino in mogočnost. Grajsko podobo si lahko rekonstruiramo samo s pomočjo starih upodobitev, fotografij in opisov.

V dvonadstropnem gradu je bilo 49 razkošno opremljenih soban in veliko manjših prostorov. V pritličju je bilo stanovanje oskrbnika in upravni prostori, prostori za služinčad, kuhinje, shrambe itd., v 1. nadstropju pa je bilo 22 sob za lastnika in njegovo družino ter 14 sob v 2. nadstropju. V grajski pristavi so bile kašče in drugi prostori za shranjevanje živil. Zanimiva je ledenica, 20 m globoka jama. Do njenega dna so vodili kletni hodniki, skozi katere so prinašali živila, na vrhu pa je bila v zidu pristave odprtina, skozi katero so v ledenico metali velike kose ledu.

(Vir: Slekovec, M. Vurberg: krajepisno-zgodovinska črtica.)

(Vir: Stopar, I. Najlepši slovenski gradovi)

(Vir: Ciglencečki, M. in Koter, D. Lovski grad Vurberg.)

Slika 4 : Vurberk nekoč (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 5 : Delavci na gradu Vurberk(Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 6: Grad Vurberk (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 7: Grad Vurberk (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 8 : Jedilnica v gradu Vurberk (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 9 : Vodnjak, ki je danes ohranjen na Ptuj(Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Gospo Slavico Malek, ki je takrat delala za grad in grofa, sem povprašala nekaj stvari o njenem delu in odnosu grofa do delavcev.

» Za grofa in grad sem pričela delati pri 15 letih. Moja družina in jaz smo bili viničarji, skrbeli smo za gorice in vino. Res je, da je bilo delo težavno vendar sem od tega odnesla tudi nekaj lepih trenutkov, zelo se spominjam, da smo morali med obiranjem grozdja žvižgati, da nebi kdo od nas jedel grofovega grozdja (smeh). Ob končanem delu smo dobili »tuklo« (jabolčnik).

Nekateri otroci smo v tistih časih bilo zelo slabokrvni zato nas je grof vsak dan pošiljal na grad, kjer smo dobili veliko skodelico mleka in velik kos kruha namazan z zaseko, da bi bili močni in da bi lažje delali.

Grof in njegova družina so večkrat prihajali k nam, navadnim delavcem in se z nami pogovarjali. Zelo dobro se spomnim vseh njegovih treh otrok, predvsem njegove hčerke, ki smo jo klicali Princeska, ker je imela dolge blontne lase in je bila videti naravnost čudovito, tudi grofica je bila zelo »fejst« ženska, predvsem pa lepa. Grof in grofica sta bila zelo pobožna, vsako nedeljo sta bila pri maši in tudi cerkvi sta prispevala veliko denarja. Ob Božiču je grof obdaroval otroke njegovih delavcev. Pri svojih šiviljah jim je dal sešiti spodnje perilo in oblačila. Naše delo je bilo plačano še dokaj dobro, na teden delsmo dobili 20 dinarjev, ob koncu leta pa smo dobili šestirinajst metrov drv, dva voza listja za krave in njive.«

Nekaj zanimivih stvari o grofici pa mi je povedala gospa Anica Lampret.

» Tako kot veliko drugih družin so tudi moja družina bili viničarji, obdelovali smo gorice, ker pa je pri naši hiši bilo 6 otrok, moja mati ni bila vedno zmožna hoditi na delo, na srečo pa je bila grofica dobrega srca in med tem časom, ko smo starejši otroci delali v goricah, je grofica in njena pomočnica skrbela za manjše otroke, jih previjala in hranila – tudi zame je grofica skrbela,ko sem bil majhna.«

Slika 10: Grad Vurberk (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 11 : Grad Vurberk (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 12 : Grad Vurberk z lepo vidnimi grajskimi vrati, ki so danes še na istem mestu (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 13: Grad Vurberk (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

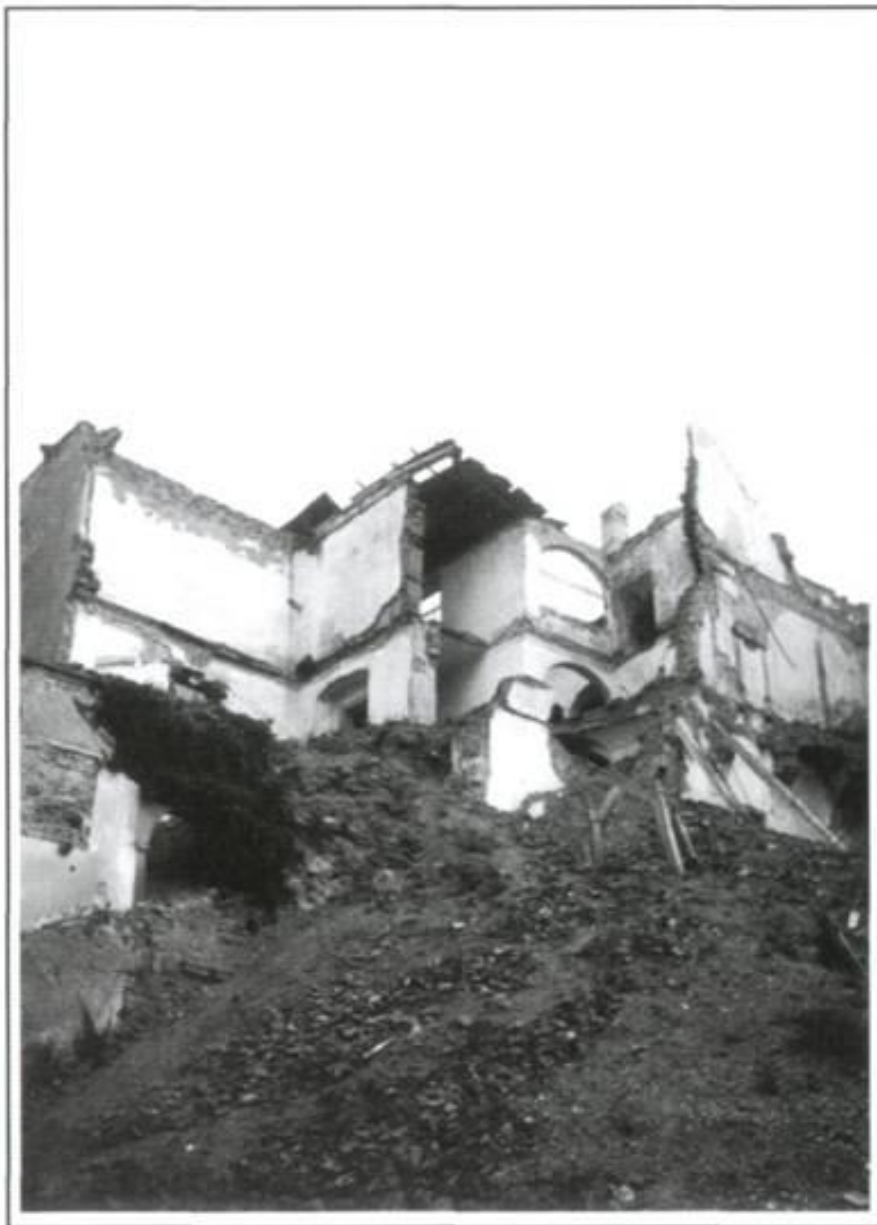

Slika 14: Poslopja na gradu (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

6. TEMAČNA PLAT VURBERKA MED 2. SVETOVNO VOJNO

22. februarja 1945 so grad bombardirala zavezniška letala. Ko je grof videl, da bombardirajo grad, je rekel svojim podložnikom: »Moja hišica gori!«.

Res je, da je bil po napadu delno uničen, vendar bi ga bilo po vojni še mogoče rešiti. Toda grad v Vurberku je bil, kot toliko drugih gradov in stavb na Slovenskem, obsojen na propad. Na Vurberku pa se niso dogajale samo »lepe« stvari, kot priča naslednja zgodba o umoru ameriškega pilota in grofa Hubertusa von Herbersteina.

*Slika 21: Vurberški grad – porušen zahodni del gradu
(leta 1951)*

Slika 15: (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/vurberk0.html)

Leta 1944 sta bila v okolici Vurberka sestreljena dva bombnika, eden je strmoglavil v Grajenščaku (ta pilot je pravočasno pobegnil), drugi pa je strmoglavil v Krčevini, po domače pri Gomilcih.

»Po pripovedovanjih moje prababice Katarine Polanec – rojene Kokol, je pozimi leta 1944 na vrata potrkal nepoznani obraz. Oče Katarine Polanec, Janez Kokol je prepoznal, da je ameriški pilot, katerega letalo je bilo sestreljeno. Pilot, ki ga niso razumeli, je z gibi pokazal, da pri sebi nima orožja.

Bil je velik, temnejše polti, star okoli 35-40 let, v vojaški opremi, na ramenih še je imel ostanke padala v rumeni barvi. Ker je pokazal, da je lačen, so ga sprejeli v svojo hišo, odpeljali so ga v večjo sobo, kjer je bila peč in jedilnica. Ponudili so mu kruh in mlečno juho, da se je najedel. Nato so se otroci umaknili v drugo sobo, oče in mati pa sta sama ostala v sobi s pilotom.

Pilot je z gibi nakazal, da bi rad odšel k svojim zaveznikom, zato se je Janez Kokol odločil, da ga z L. Vidovičem, ki je imel neko povezavo z gradom, odpeljeta na grad, kjer bi mu naj pomagali. Janez Kokol je po tem, ko so pilota privedli na Vurberk, odšel domov. Nato je izvedel, da so ga imeli na gradu cel dan zaprtega, na kar pa sta ga neki Verbič, ki je bil politični vodja na gradu Vurberk, in njegov pomočnik Gutzeit, Nemeč, ustrelila v bližini gospodarskih poslopij.

Ameriškega pilota so mrtvega zavlekli od kraja zločina okoli 70m v gozd in ga zasilno pokopali. Janez Kokol pri usmrtitvi pilota ni bil prisoten.

Po 14 dneh so ga odkopali in pokopali na pokopališču na Vurberku. Takrat se je videlo, da je na sebi imel samo spodnje hlače in nogavice. Ustreljen je bil s samokresom v tilnik, ležal pa je v majhni jami.

Čez nekaj časa je iz Amerike z letalom prišla žena ubitega pilota in odpeljala krsto nazaj v Ameriko.«

To zgodbo potrjujejo tudi dokumenti o sodnem nalogu glede umora tega pilota, na njih je razvidno, da so pripovedovanja o njem resnična!

Prepis:

2665

Komisija za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njih pomagačev za Slovenijo, podr. za severo-vzhodne Slovenijo v Mariboru.

A345264

Sv. Martin pod Vurberkom, dne 13.7.1945 ob 13.30 uri.

Po ustnem nalogu vodje zgornje podružnice tov. dr. Rosine z dne 9.7.1945 se zasliši Grajfoner Franc, vojni referent Krajevnega odbora Sv. Martin pod Vurberkom kot priča v zadevi usmrčitve ameriškega letalca na Vurberku.

Zaslišanje priče:

~~Navzoči:~~

Navzoči: Klemenčič Anton, referent-pravnik gornje komisije,
Pristopi: Grajfoner Franc iz Ciglenc 10, ki opozorjen na resnico, izpove:

Decembra lanskega leta ali januarja letošnjega leta, natančnega datuma ne vem, je padel z gorečega letala 1 ameriški letalec s padalom pri Krčevini, občina Vurberk, ob Dravi na tla. Skrival se je tistega dne do večera po sumah veleposestnika Herbersteina in se zvečer oglasil pri posestniku Kokol Jožefu v Krčevini. Žena kaznilniškega paznika Muršeca, Kokolova sosedja, je prigovarjala Kokolju, naj ga šene k blokfirerju Leopoldu Vidoviču, stanujočemu tudi v Krčevini; nato sta ~~dražičarja~~ ga peljala Kokolj in Vidovič na grad Vurberk. Tam so ga imeli baje cel drugi dan zaprtga, nakar sta ga neki Verbič, politični vodja na gradu Vurberk, in njegov pomočnik Gutzeit, rajhovski Nemeč, ustrelila v bližini gospodarskih poslopij na Vurberku.

Podrobnosti o tem zločinu bo vedela povedati tov. Bračič, oskrbnica graščine Herberstein.

Pr. pr.

Grajfoner Franc, l.r.
voj. referent Sv. Martin.

S.i.p. ob 14^h

Klemenčič Anton, l.r.

Za točnost prepisa:

Slika 16: Sodni nalog - dokument, ki potrjuje zgodbo o pilotu (Vir: Osebni arhiv)

Prepis.

Prigotavljanje zločinov okupatorjev
in pomagačev za Slovenijo, podr. za
hodno Slovenijo v Mariboru.

2666

A345265

Vurberk, dne 13.7.1945.
16

V zadevi ustrelitve ameriškega letalca na Vurberku se
zasliši pričo Kosta Gutnikov, električar in kurjač na gradu Vurberk.

Zaslišanje priče:
=====

Nav zoči: Klemenčič Anton, referent-pravnik
gornje komisije,

Pristopi: Kosta Gutnikov, električar in
kurjač na gradu Vurberk, ki opo-
zorjen na resnico, izpove:

Tu na gradu sem v službi od l. 1923.

Tistega dne, kolikor se spominjam, je bilo to na pustni
torek letošnjega leta, ko so skočili ameriški letalci s padobrani
iz gorečega letala na tla, je šlo več patrol SS-ovcev iskati od-
skočene ameriške letalce. Političnih kurzov Hei matbunda tačas na
Vurberku ni več bilo, pač pa so še ostali tu različni politični
učitelji in administratorji, med njimi Verbič iz Gradca, Gutzeit iz
Berlina, Amonova iz Maribora kot knjigovodkinja in drugi. Tu so
bili takrat hrvatski SS-ovci pod vodstvom nemških SS-oficirjev na
političnih kurzijah.

Potem, ko je blokfirer Vidovič javil na gradu, da je
pri Kokolju neki ameriški letalec, je šla patrola, sestojeca se
iz 2 SS-ovcev po njega in ga pripeljala predpoldne na grad. Po-
poldne istega dne sta odpeljala ameriškega letalca 2 SS-oficirja
in 1 SS-ovec iz gradu, rekoč, da ga peljejo v Ptuj. Kmalu nato
sem slišal dva strela. Čez nekaj časa so se vsi trije vrnili in
čez pol ure so vsi SS-oficirji in vojaki odšli baje na Hrvaško.

Nato sem šel tudi jaz iz gradu po cesti in videl na
križišču od gradu na graščino krvavi curek, ki je tekel iz snega.
S snegom so hoteli pokriti krvave madeže storjenega zločina. Ame-
riškega letalca so mrtvega zavlekli od kraja zločina okoli 70 m v
gozd in ga zasilno pokopali.

Po 14 dnevih so ga odkopali in pokopali na pokopa-
lišču na Vurberku. Takrat se je videlo, da je imel na sebi samo
spodnje hlače in nogavice. Ustreljen je bil s samokresom v tilnik.
Ležal je v majhni jami skrčen, komaj 30 cm pod zemljo.

Pr. pr.

Kosta Gutnikov, l.r.

S.i.p.16.20^h

Klemenčič Anton, l.r.

Za točnost prepisa:

Slika 17: Sodni nalog - dokument, ki potrjuje zgodbo o pilotu (Vir: Osebni arhiv)

Prepis.

2667

ija za ugotavljanje zločinov okupatorjev
njihovih pomagačev za Slovenijo, podr. za
verovzhodno Slovenijo, v Mariboru.

A345267

Vurberk, 13.7.1945. 16.30^h

V zadevi ustrelitve ameriškega letalca na Vurberku se zasliši
priča Albert Bračič-Miha, upravitelj narodne imovine posestva Vur-
berk, prej lastnik grof Herberstein.

Zaslišan-je priče :

KK

Navzoči: Klemenčič Anton, referent-prav-
nik gornje komisije,
Pristopi: Albert Bračič-Miha, upravitelj
narodne imovine posestva Vur-
berk, prej lastnik grof Herbe-
stein, ki opozorjen na resnic
izpove:

Po dveh dneh tavanja se je ameriški letalec oglasil pri Kokolj
Janezu, posestniku v Krčevini štev. 129, občina Vurberk, kateri je o
tem dogodku pri povedoval ljudem in tudi blokfirerju Vidoviču. Ta je
nato prijavil skrivajočega se letalca Verbiču Martinu, ki je bil za
Vurberk celenlajter in istočasno politični učitelj Heimathunda na
Vurberku. Tačas so se vodili na Vurberku politični tečaji za hrvaš-
ke SS-ovce.

Nato je šla patrola SS-ovcev, sestojeca se iz 2 oseb, in ga
pripeljala še istega dne predpoldne na grad.

Tu so ga postavili pred neke vrste preko sodišče, ki je sesto-
jalo iz SS-komandanta te hrvaške edinice, natančen naslov tega koman-
danta sem dal tov. Robiju, sedaj pri OZNA na Pesnici, in iz Verbiča,
rodop iz Konjic, ki je še za časa Jugoslavije pobegnil v Avstrijo in
se po okupaciji vrnil in fungiral kot politični učitelj na Vurberku.
Okoli tretje ure popoldne je SS-ovski komandant na križišču od gradu
do gospodarskega poslopja od zadaj s samokresom ustrelil v tilnik.
Tem u zločinu so prisostvovala baje še dva SS-ovca. Potem so ga za-
vlekli okoli 50 m v gozd in ga zasilno pokopali. Imel je na sebi le
spodnje hlače in nogavice.

Pripominjam, da je bil dotični SS-komandant Verbičev svak ali
bratranec. Cela SS-ovska divizija je nato odšla v nekaj dnevih na
Hrvaško. Obstoja možnost, da si je dotični SS-komandant ameriško vo-
jaško uniformo prisvojil in se sedaj pod njenim okriljem skriva.

Pr. pr.

Bračič Albert, l.r.

S. i. p. 14.30^h

Klemenčič Anton, l.r.

Naknadno še gornja priča izpove:

Na Vurberku so mi znani sledeči politični voditelji in učitelji

Vodja: Nicht Hans, Avstrijec, doma iz okolice Salzburga.

Name-stnik: Flüger Bruno, sušetski Nemeč, potem ko je šel 1943 leta
k vojakom, je bil namestnik

dr. Verbič Martin (Werbitsch), doma iz Konjic.

Gutzeit, doma iz Berlina, čez 60 let star, Burgkommandant in političr
učitelj.

Müntner, Avstrijec, skrahirani profesor in Rassenforscher.

Klaus Karl, doma iz Gradca, sedaj verjetno v Labecku pri Lipnici v
Avstriji - upravitelj.

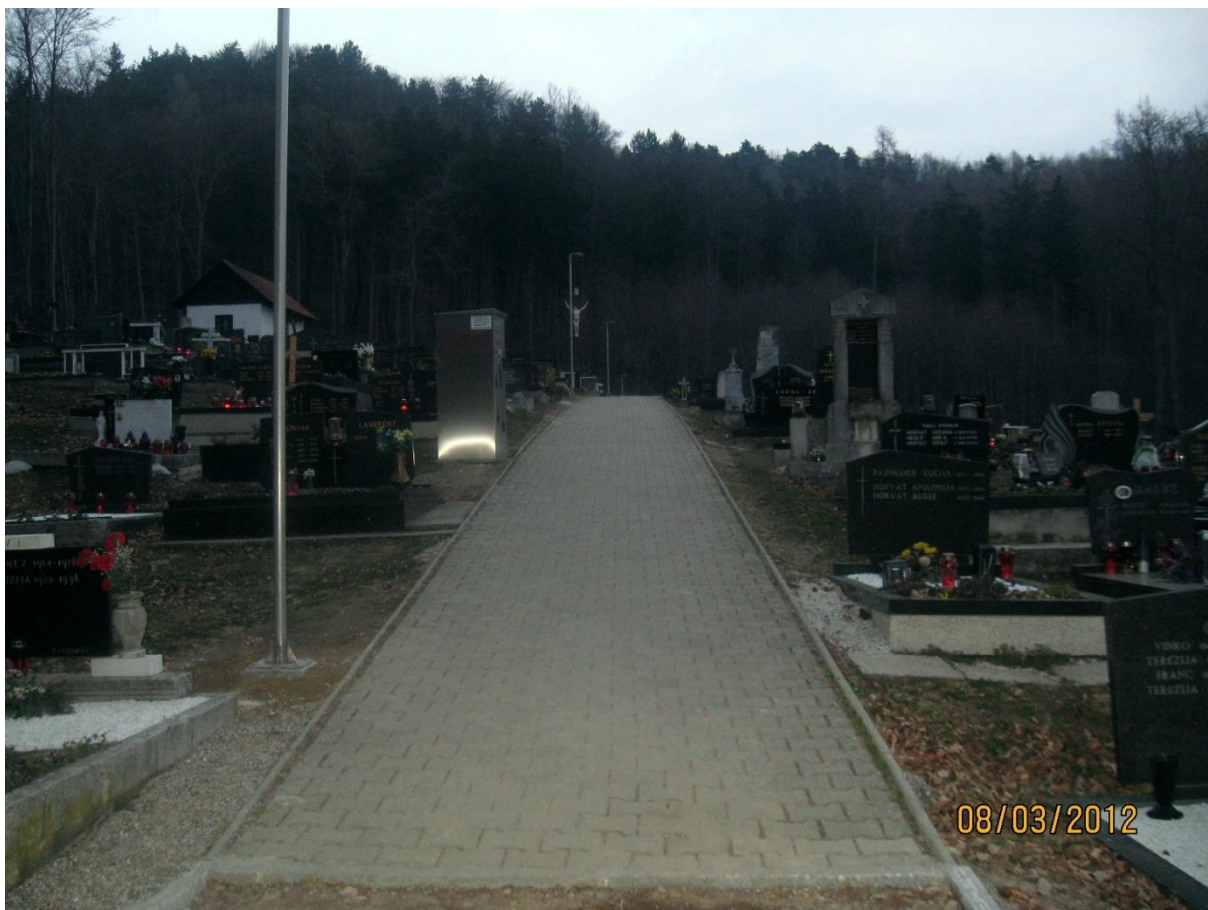
Amon Herta, Mariborčanka, knjigovodkinja in upraviteljica kuhinje.

Pr. pr.

Bračič Albert, l.r.

S. i. p. 17.50 h

Slika 18: Sodni nalog - dokument, ki potrjuje zgodbo o pilotu (Vir: Osebni arhiv)

Slika 19: Pokopališče na Vurberku, kjer je bil začasno pokopan pilot (Vir: osebni arhiv)

Zanimiva pa je tudi tragična zgodba o grofu Herbersteinu, ki je takrat živel na gradu. Po ustnih pripovedih so grofa Hubertusa von Herberstein ustrelili leta 1945 ob obzidju gradu Vurberk. Veliko povpraševanja je bilo o tem, kje so pokopali grofa, nekateri pravijo, da leži ob obzidju gradu, drugi spet, da je pokopan v gozdu ob pokopališču na Vurberku. Nekateri so celo mislili, da so našli njegovo okostje ob kopanju peska za gradnjo hiše ob Dravi. Njegova žena se je velikokrat tudi vračala na grad in iskala njegov grob. V njegov spomin je 16. 7. 1994 na pokopališču na Vurberku dala zgraditi manjšo kapelo, na kateri je napis, da tukaj leži grof Hubertus von Herberstein, ki je bil zaveznik ljubezni, lepote in te dežele.

Tragično zgodbo o grofu Herbersteinu mi je gospa Slavica Malek povedala tako:

» Tistega večera leta 1945 so na Vurberku v grofovi manjši hiši pod gradom celo noč plesali in peli partizani. Naslednjega dne je do grofa prišlo nekaj od teh partizanov, ki so ga odvedli. Grof je bil oblečen v lovsko avstrijsko nošo – kratke zelene hlače, zelena jopica, srajca ter klobuk, na ramenih pa je imel nahrbtnik z denarjem. Kot se spominjam, so ga odvedli v gozd za grajskim obzidjem, tam so ga čakali trije njegovi hlapci, ki so ga nato ustrelili in mu vzeli denar. Še več let za tem je njegova žena hodila na Vurberk povpraševati po njem, vendar nihče ni vedel kje so ga pokopali. Ti trije moški, ki so grofa ubili, so umirali v strašnih mukah, ker jih je mučila slaba vest o tem kaj so naredili.«

Slika 20: Grof in grofica Herberstein (Vir : osebni arhiv gospe Terezije Mahorič)

31. October

Dober dan
Gospodje Mahorič!

Jaz vam pošiljam to sliko
oči mojega moža (malorečje)
in vas prosim, da jo date
gospodu Lajsu da on vidi
njegovo želo postavbo in
da mogoče skusi tega se kajje
najde ~~iz~~ gresu do tistega
človeka kateri ga je pokopal.
To bi nam zelo pomagalo.
Prosim vas da mi prinete
sliko ko bom pršla.

Ves pozdravim

hoda dierberstein

Slika 21: Pismo, ki ga je grofica napisala gospe Mahorič (Vir : osebni arhiv gospe Terezije Mahorič)

Pismo grofice Nore Herberstein, v katerem piše :

» Dober dan gospodje Mahorič !

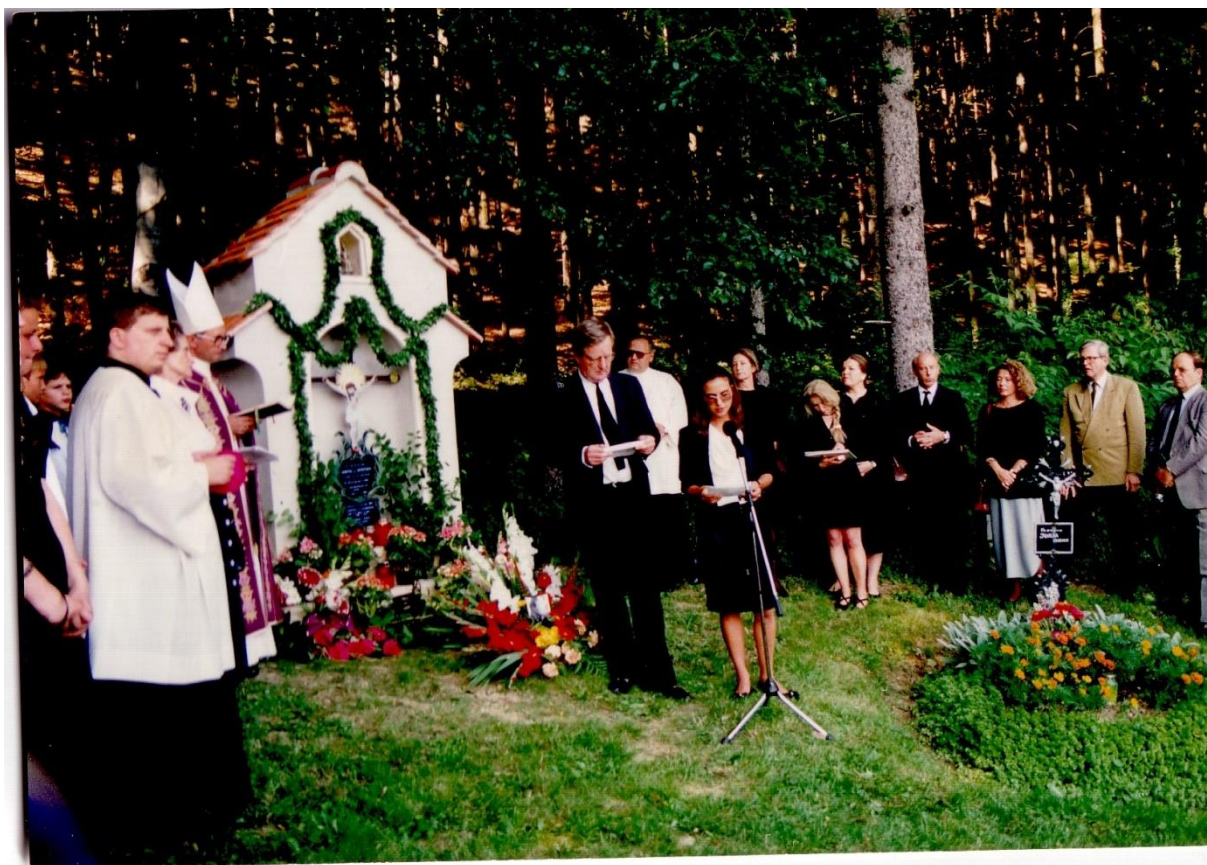
Jaz vam pošiljam to sliko od mojega moža (malo večje) in vas prosim, da jo date gospodu Lojzu da on vidi telo postavo in da mogoče skozi tega se lažje najde do tistega človeka kateri ga je pokopal. To bi nam zelo pomagalo. Prosim vas da mi vrnete sliko ko bom pršla.

Vas pozdravim

Nora Herberstein«

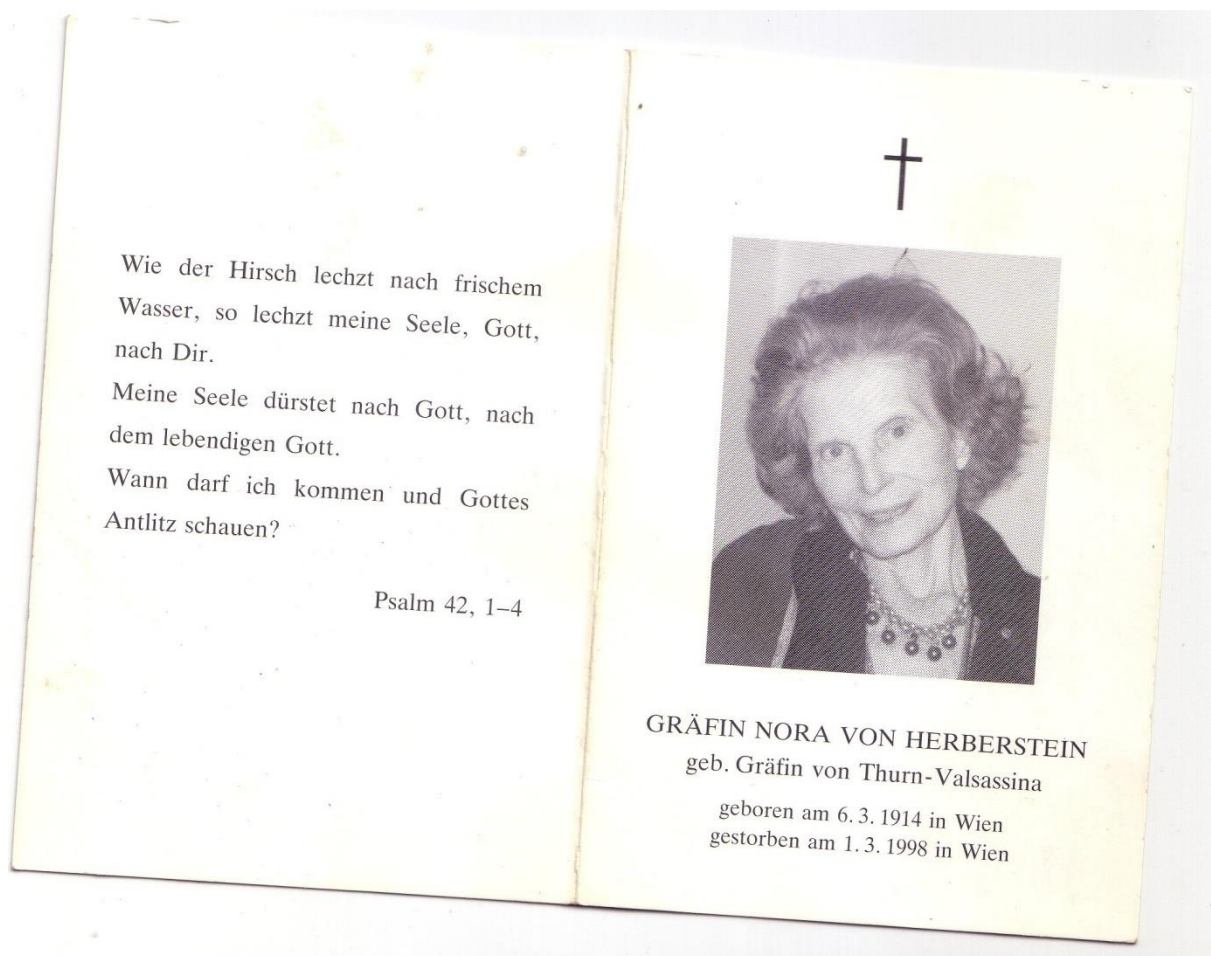
Slika 22: Ovojnica, v katerem je leta 1992 prispelo pismo (Vir: osebni arhiv gospe Terezije Mahorič)

Slika 23: Kapela postavljena v spomin grofu na Vurberku (Vir: osebni arhiv gospe Terezije Mahorič)

Slika 24: Kapela postavljena v spomin grofu na Vurberku (Vir: osebni arhiv gospe Terezije Mahorič)

Slika 25 : Osmrtnica grofice Nore Herberstein iz leta 1998 (Vir: osebni arhiv gospe Terezije Mahorič)

7. RUSKI SANATORIJ

Slika 26: Ruski sanatorij (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Ruski sanatorij je na Vurberku deloval sicer že leta 1921, pa vendar za njegov uradni nastanek jemljemo datum 1. marec 1923.

31. maja 1923 je na Vurberk prišel oddelek ruskega Rdečega križa in tam odprl sanatorij za pljučne bolnike za ruske begunce v Jugoslaviji. Sanatorij je vodila Natalija Aleksandrovna Duhonin. Takoj po prvih mesecih delovanja se je v sanatoriju zdravilo že več kot 60 ruskih beguncev.

(Vir: *Krajnc, M. in Kramberger, B. - V ogledalu časa: Zbornik občine Duplek.*)

Leta 1923 je glavni zdravnik v sanatoriju postal dr. Boleslav Okolo-Kulak, ki je pred tem deloval še tako v Carigradu kot na kliniki v Sankt Peterburgu. Poleg njega je bil v sanatoriju zaposlen še en stalni zdravnik. Sredstva, ki so vzdrževala sanatorij, je prispevala srbska državna komisija za pomoč ruskim beguncem.

Grad Vurberk so prilagodili potrebam Ruskega sanatorija. Sanatorij je imel lastno električno centralo, ki so jo s pomočjo ameriških finančnih sredstev vzpostavili konec 20. let, vodovod, kanalizacijo, deloma centralno kurjavo, moderno urejene sobe za kopanje, balkone in verando za sončenje ter ležalne lope za počitek čez dan, bližnji smrekovi gozdovi pa so omogočali vsakodnevne sprehode. Poleg tega je bil v zdravilišču moderen rentgenološki kabinet, operacijske dvorane, laboratoriji in aparati za fizikalno terapijo.

Bolniške sobe so bile 1. in 2. razreda. Sobe 1. razreda so stale okrog 110 dinarjev dnevno, medtem ko je bila cena za sobe 2. razreda polovico vsote nižja.

V vsaki sobi so bile po 3 do 4 postelje. V ceno za bolniško posteljo sta bili vključeni le dve storitvi : popolna oskrba in zdravniško nadzorstvo, za vse ostalo pa je bilo potrebno doplačati (rentgenske preglede, laboratorijske preiskave, zdravila in pranje perila).

Takrat so v zdravilišču z najnovejšimi metodami zdravili predvsem pljučno tuberkulozo. Poleg bolnikov s tuberkulozo so prav tako sprejemali bolnike z bronhialno astmo, s kroničnim pljučnim katarom ter z drugimi pljučnimi boleznimi.

V 10 letih od ustanovitve se je v sanatoriju zdravilo 1895 oseb, med katerimi je bilo 1500 Rusov, 388 Jugoslovanov ter 7 tujih bolnikov. Popolnoma jih je ozdravelo 841, nekaterim se je stanje izboljšalo, nekatere so premestili v druge ustanove, 79 bolnikov pa je umrlo. Do konca delovanja zdravilišča se je v njem zdravilo čez 3000 oseb. Vodjo sanatorija, dr. Boleslava Okolo-Kulaka, so odlikovali z redom sv. Save III. stopnje. Vurberški sanatorij je tako bil v obdobju med obema vojnama ena najboljših humanitarnih ustanov v Jugoslaviji.

Na to temo mi je gospa Terezija Mahorič znala povedati nekaj zanimivih stvari :

» Stara sem bila približno 4 ali 5 let, bila sem še majhna deklica, vendar se sanatorija zelo dobro spominjam, tja smo vozili mleko. Otroci smo morali enkrat na mesec tja hoditi na preglede, pregledal nas je prijazen in postaven zdravnik Dr. Boleslav Okolo-Kulak, po končanem pregledu smo dobili še kos kruha namazanega z maslom in lonček mleka.«

Slika 27: dr. Boleslav Okolo-Kulak (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 28: Lope v gozdu, v katerih so bile postelje, da so bolniki lahko ležali na svežem zraku (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 29: Jedilnica v sanatoriju (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 30: Jedilnica 2 (Vir : http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

Slika 31: Ruski begunci (Vir: http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm)

8.VURBERK DANES

Danes od gradu Vurberka žal ni ostalo več veliko, od samega gradu so ostale le ruševine, vendar pa je Vurberk še vedno »živ«.

Vsako leto se na njem odvijajo različne prireditve : Vurberški festival od leta 1992, predstave dramskih sekcij in v zadnjih letih še Srednjeveški Vurberk.

Pod ruševinami gradupa so zdravilne točke, po katerih nas vodijo označena mesta z navodili, proti čemu učinkujejo in kaj moremo na njih opravljati.

Slika 32: Vurberški festival(Vir:

http://www.google.si/imgres?q=vurber%C5%A1ki+festival&hl=sl&biw=1600&bih=799&gbv=2&tbm=isch&tbnid=-hqUgf962N1IPM:&imgrefurl=http://www.rtv slo.si/blog/darjarojko&docid=tPdWuKyHq-fkLM&imgurl=http://www.rtv slo.si/_up/photos/2010/04/21/u79542-

[130257_p6212806_blogshow.jpg&w=580&h=435&ei=V6BbT9-cF8zY4QSZwPjVDw&zoom=1&iact=hc&vpx=616&vpy=153&dur=1524&hovh=194&hovw=259&tx=140&ty=125&sig=116147642079462949847&page=1&tbnh=142&tbnw=196&start=0&ndsp=28&ved=1t:429,r:2,s:0\)](#)

Slika 33: Del gradu, ki še danes stoji (Vir: Osebni arhiv)

Slika 34 : Bioenergetsko območje pod gradom (Vir: osebni arhiv)

Postaja	Točka	Za zdravljenje	Čas zadrževanja	MOČ BOVIS
1		Alergije Cvetni prah, arome, hrana	10 minut	140.000 b/m
2		Levkemija – krvni rak	15 minut	140.000 b/m
3		Srce in ožilje motnje srčnega ritma, koronalni sistem, krčne žile, krvni tlak (visok – nizek)	5 minut -srčni bolniki 10 minut - zdravi	150.000 b/m
4 PRU7		Odpiranje čustev, energijskih blokad, prebava, rodila, neplodnost, ginekološka obolenja, prostata, spolnost.	10 minut	140.000 b/m
5		Mišice in kosti Revma, išias, poškodbe sklepov, poškodbe po zlomih, obraba sklepov, bolečine gibal (roke, noge)	10 minut	140.000 b/m
	6	Rak v trebušni votlini, težave z prebavili - splošne	10 minut	150.000 b/m
	7	Prekrvavitev, išias, revma, epilepsija, skleroza. Ni za otroke in srčne bolnike!	10 minut	150.000 b/m
	8	osteoporoza	10 minut	160.000 b/m
	9	Želodec, dvanajsternik, debelo črevo (vnetja)	10 minut	120.000 b/m
	10	Spolni organi vnetja ženskih organov, boleča menstruacija, motnje v menstruaciji, hormonske težave, klimakterij – mena, impotenca - frigidnost	10 minut	150.000 b/m
	11	Kožni rak - bolezenske spremembe kože, izpuščaji, vnetja, lišaji, ekcemi, glivična obolenja kože	10 minut	100.000 b/m
	10	Sladkorna - holesterol	10 minut	160.000 b/m
	6	Dihala mlečne žleze	10 minut	160.000 b/m
	14	Trebušna slinavka žolč, jetra	10 minut	160.000 b/m
	12	Krčne žile	10 minut	160.000 b/m
	16	Odvajanje od kajenja, alkohola, droge	10 minut	160.000 b/m
	11	Tanko črevesje (vnetje)	10 minut	150.000 b/m
	7	Normalizacija krvne slike	10 minut	170.000 b/m
	3	Glava, oči, ušesa, šumenje v ušesih, možgani	10 minut	120.000 b/m
	13	Živčni sistem glavobol, migrena, ščitnica, žleze, mentalne težave	10 minut	160.000 b/m
	2	Žolčnih in ledvičnih kamnov	10 minut	160.000 b/m
	22	Prsnih vretenc	20 minut	80.000 b/m
	8	Vitalna energija – ni zdravljenih vibracij	10 minut	180.000 b/m
	4	Dihala astma, bronhitis, nahod, kašelj, pljuča (vnetja)	10 minut	150.000 b/m
	1	Prekrvavitev – išijas, revma, epilepsija, skleroza ni za otroke in srčne bolnike	10 minut	120.000 b/m
	26	Srce in ožilje - motnje srčnega ritma, koronalni sistem, krčne žile, krvni tlak (visok – nizek)	5 minut -srčni bolniki 10 minut - zdravi	150.000 b/m
	27	Mišice in kosti Revma, išias, poškodbe sklepov, poškodbe po zlomih, obraba sklepov, bolečine gibal (roke, noge)	10 minut	140.000 b/m
	28	Težave z živci, alergije: -cvetni prah –hišni prah – pršice –arome od hrane	20 minut	80.000 b/m-
	29	Rak v trebušni votlini, težave z prebavili - splošne	10 minut	150.000 b/m
	30	Ščitnica - grlo	10 minut	140.000 b/m
	5	Mehur – urinski trak	10 minut	120.000 b/m

Slika 35 : List za bioenergetske točke (Vir: osebni arhiv)

Slika 36: Oder, kjer se odvija Vurberški festival in kjer igrajo dramske sekcije (Vir: Osebni arhiv)

Slika 37: Napis za gradom Vurberka (Vir: Osebni arhiv)

Izvedla sem tudi intervju s samim začetnikom in pobudnikom festivala Janezom Toplakom in mu zastavila nekaj vprašanj na katera mi je z veseljem odgovoril.

Kako se vam je porodila zamisel, da ustvarite Vurberški festival?

Kar nekaj razlogov je bilo, da smo na atraktivnem grajskem dvorišču na Vurberku pripravili festival narodno-zabavne glasbe Slovenije. Omenim naj pa tri, in sicer obeležitev prve obletnice samostojne Slovenije, pripraviti festival ansamblov z diatonično harmoniko, saj ga pri nas še ni bilo in ponesti ime Vurberka v širši slovenski prostor. Imeti svoj festival in tako pomagati do prepoznavnosti Vurberka v Sloveniji in izven njenih meja - to so bile predvsem sanje, pogum in zagnanost članov Turističnega društva Vurberk, ki smo si želeli, da bi naš Vurberk postal znan na najlepši možni način – s pomočjo slovenske pesmi in priljubljene »frajtonarice«.

Zakaj ste se odločili, da se bo odvijal prav na Vurberku?

V sredini šestdesetih let so bile na grajskem dvorišču dramske uprizoritve Prosvetnega društva Vurberk zelo lepo obiskane in dobro sprejete. Po teh letnih igrah je dvorišče samevalo in želja je bila „obuditi“ atraktivni prostor, mu dati novo vsebino in v kraj privabiti ljudi, da spoznajo Vurberk in njegovo okolico.

Zakaj je Vurberški festival tako uspešen in ali grejo zato tudi zasluge izbranemu območju tj. samemu gradu?

Organizacije prireditve se lotevamo resno in zelo profesionalno, čeprav smo vsi po vrsti amaterji. K uspešnosti festivala prav gotovo prispeva sam grad, torej prizorišče in narava, kjer se vse to odvija. Kar pa je najlepše in za kar je Slovenija Vurberku lahko hvaležna, je to, da je iz njegovih festivalov prišlo toliko nepozabnih skladb, ki bogatijo zlato skrinjo slovenske narodno zabavne glasbe. Kakorkoli, že stroka gleda na to zvrst – eno gotovo drži, da je to naša glasba, zrasla iz našega načina življenja in da je v veliko pomoč slovenski narodni pesmi, saj je tudi iz te zvrsti že veliko pesmi ponarodelih. Danes priznani ansambli kot so Mladi Dolenjci, Modrijani, Golte itd, so se »rodili« prav na vurberškem festivalu.

Morda imate zamisli še o kakšnem podobnem projektu na gradu?

V organizaciji našega društva zadnjo soboto v avgustu organiziramo še eno množično prireditev, in sicer srečanje pevskih zborov, poimenovano „Štajerska poje“. Idej še za kašno prireditev na Vurberku je še kar nekaj, toda za realizacijo le-teh je poleg volje potrebno v teh časih še veliko drugega, predvsem finančnih sredstev, ki pa jih društvo z svojo dejavnostjo žal ne more zagotoviti.

Danes je Vurberk pojem za diatonično harmoniko in lepo večglasno petje, lahko rečemo, da je Vurberk glasbeno srce Slovenije tistih njenih prebivalcev, ki še vedno nekaj dajo na svoje korenine in narodno zavest.

9. ZAKLJUČEK

S to raziskovalno nalogo sem zvedela veliko več o gradu, ki leži neposredno v moji okolici in življenju na njem. Prineslo mi je predvsem drugačen pogled na življenje in delo ter na vse stvari (umore ipd.), ki so se na gradu in v njegovi okolici skozi zgodovino dogajale. Ugotovila sem, da je grad Vurberk predstavljal prizorišče mnogih zgodb. Glede na raznovrstnost slednjih lahko trdimo, da je njegova mitološka vloga povsem upravičena.

S tem pa se še moje raziskovanje ni končalo. Sinovom grofa Herbersteina sem v Avstrijo napisala pismo, v katerem sem jim opisala naše delo glede raziskovalne naloge in jih povabila k sodelovanju. Prosila sem jih za kakšno sliko od njihovega očeta, saj jih pri nas ni veliko.

VIRI IN LITERATURA :

PISNI VIRI :

1. Toš, M., Krajnc, M. in Kramberger, B. (2006). *V ogledalu časa: Zbornik občine Duplek. Maribor. Občina.*
2. Koropec, J. (2006). *Srednjeveški Vurberk. Maribor. Občina.*
3. Stopar, I. (2008). *Najlepši slovenski gradovi. Ljubljana. Cankarjeva založba.*
4. Šmitek, Z. (2009). *Zmajsko seme: topografija slovenskega izročila o Kresniku. Ljubljana. Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.*
5. Ciglencečki, M. in Koter, D. (1998). *Lovski grad Vurberg. Ptuj. Pokrajinski muzej.*
6. Slekovec, M. (1895). *Vurberg : krajepisno-zgodovinska črtica. Maribor. Tiskarna Sv. Cirila.*

USTNI VIRI :

- Katarina Polanec
- Janez Polanec
- Terezija Mahorič
- Slavica Mlakar
- Anica Lampret
- Janez Toplak
- Avguštin Lah
- Ivan Benko
- Lojze Felicjan

INTERNET :

<http://www.kamra.si/Default.aspx?region=7&module=5&id=1345>, citirano 20. 2. 2012

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Herbersteini>, citirano 20. 2. 2012

http://users.volja.net/s_gusti/album1.htm, citirano 20. 2. 2012

http://users.volja.net/s_gusti/vurberk0.html, citirano 20. 2. 2012

http://www.google.si/imgres?q=vurber%C5%A1ki+festival&hl=sl&biw=1600&bih=799&qbv=2&tbnid=-hqUgf962N1IPM:&imgrefurl=http://www.rtv slo.si/blog/darjarojko&docid=tPdWuKyHq-fkLM&imgurl=http://www.rtv slo.si/up/photos/2010/04/21/u79542-130257_p6212806_blogshow.jpg&w=580&h=435&ei=V6BbT9-cF8zY4QSZwPjVDw&zoom=1&iact=hc&vpx=616&vpy=153&dur=1524&hovh=194&hovw=259&tx=14

[0&ty=125&sig=116147642079462949847&page=1&tbnh=142&tbnw=196&start=0&ndsp=28&ved=1t:429,r:2,s:0](http://www.vurberk.si/?ty=125&sig=116147642079462949847&page=1&tbnh=142&tbnw=196&start=0&ndsp=28&ved=1t:429,r:2,s:0), citirano 20. 2. 2012

<http://zupnija-vurberk.rkc.si/>, citirano 20. 2. 2012

<http://www.vurberk.si/>, citirano 20. 2. 2012